

Sygn. akt III CSK 46/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego w W.

przeciwko A. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 12 listopada 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 14 września 2017 r., sygn. akt I ACa 1698/16,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w W. wniósł o zasądzenie od pozwanej A.K. kwoty 595 774,83 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty.

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z 28 czerwca 2016 r. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 595.774,83 zł z ustawowymi odsetkami od 21 grudnia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. oraz z odsetkami za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 14 września 2017 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo.

W sprawie zostało ustalone, że 26 kwietnia 2010 r. pozwana zawarła z wierzycielem pierwotnym - Bankiem S.A. z siedzibą w W. umowę kredytu na cele mieszkaniowe nr [...], mocą której bank udzielił jej kredytu w kwocie 400.000,00 zł, denominowanego w walucie euro.

Pozwana zawarła z wierzycielem pierwotnym aneks nr 1 z 5 maja 2010 r. oraz aneks nr 2 z 15 lutego 2011 r. do umowy kredytu. Zgodnie z treścią w/w umowy zabezpieczenie spłaty zobowiązania zostało dokonane przez ustanowienie hipoteki umownej na nieruchomości położonej w miejscowości K., dla której Sąd Rejonowy w Kołobrzegu, V Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgę wieczystą nr [...].

Wobec zaprzestania regulowania przez pozwaną zobowiązania wynikającego z umowy kredytu, zawartej pomiędzy pozwaną a wierzycielem pierwotnym, pismem z 9 sierpnia 2012 r. wierzyciel pierwotny dokonał wypowiedzenia umowy. W związku z brakiem spłaty zobowiązania wierzyciel pierwotny 22 maja 2014 r. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr [...], który został zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Wierzyciel pierwotny złożył wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Postępowanie to zostało w całości umorzone postanowieniem z 14 stycznia 2015 r.

W dniu 4 stycznia 2013 r. doszło do połączenia Banku S.A. z siedzibą w W. z Bankiem1 S.A. z siedzibą w W..

Pismem z 25 sierpnia 2014 r. pozwana wystąpiła do wierzyciela pierwotnego, z prośbą zawarcia ugody dotyczącej przedmiotowego kredytu, w oparciu o dokonywanie przez nią dobrowolnych spłat zobowiązania.

W dniu 16 grudnia 2014 r. wierzyciel pierwotny zawarł z powodem umowę przelewu w/w wierzytelności, mocą której została ona w całości przeniesiona na powoda wraz z ustanowionymi zabezpieczeniami.

W dniu 26 marca 2015 r. wierzyciel pierwotny złożył oświadczenie zgodnie ze wzorem przedstawionym w umowie sprzedaży wierzytelności z 16 grudnia 2014 r., stanowiącym załącznik nr 6 do ww. umowy, o spełnieniu warunku uiszczenia całości ceny kupna określonej w punkcie 3.1 umowy, tym samym wierzytelności będące przedmiotem umowy z 16 grudnia 2014 r., wraz z zabezpieczeniami, zostały przeniesione na powoda z mocą od dnia zawarcia ww. umowy.

Na wniosek powoda, w księdze wieczystej, dokonano wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego.

Powód pismem z 26 listopada 2015 r. wezwał pozwaną do dobrowolnego spełnienia świadczenia. Wezwanie okazało się bezskuteczne.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko pozwanej w zakresie nieprawidłowości wypowiedzenia umowy kredytu z 26 kwietnia 2010 r. przez pierwotnego wierzyciela, dokonanego pismem z 9 sierpnia 2012 r. Podstawą dokonanego wypowiedzenia było niewywiązanie się przez pozwaną z obowiązku terminowego spłacania rat kapitałowo - odsetkowych. Jednakże w ocenie Sądu drugiej instancji, wypowiedzenie to nie zostało dokonane zgodnie z zapisem § 13 rzeczony umowy kredytu.

Sąd Apelacyjny wskazał, że wykładnia literalna § 13 pkt 3 i 6 umowy kredytu wskazuje, że dokonanie skutecznego jej wypowiedzenia wymaga uprzedniego skierowania do dłużnika wezwania do zapłaty. Postanowienia umowy w sposób jasny i precyzyjny określają bowiem, że w przypadku uchybienia terminowi płatności jakiegokolwiek należności, do pozwanej winno zostać skierowane wezwanie do zapłaty powstałych zaległości - pod rygorem wypowiedzenia umowy.

Dopiero wtedy, po bezskutecznym upływie terminu wskazanego w wezwaniu do zapłaty, pierwotny wierzyciel byłby uprawniony do wypowiedzenia umowy. Przeciwno takiej wykładni nie przemawia również treść art. 65 § 1 k.c., gdyż trudno w świetle zapisów literalnych przyjąć, że zgodny zamiar stron obejmował możliwość wypowiedzenia umowy w sposób dokonany przez bank. Konstrukcja umowy świadczy o tym, że skuteczne wypowiedzenie wymagało, po pierwsze, uprzedniego wezwania do zapłaty powstałych zaległości, po drugie, wskazania w wezwaniu rygору wypowiedzenia umowy kredytu. To z kolei oznacza, że nawet gdyby pierwotny wierzyciel wystosował do pozwanej wezwanie, ale bez wskazania w/w rygору i następnie wypowiedział umowę, również byłoby ono nieskuteczne jako sprzeczne z postanowieniami łączącej strony umowy.

Z wypowiedzenia umowy dokonanego przez Bank S.A. z 9 sierpnia 2012 r. wynika, że tym jednym pismem wezwano pozwaną do wpłacenia zaległej należności w terminie 30 dni od otrzymania zawiadomienia, równocześnie zaznaczając, że w przypadku niedokonania wymaganych wpłat w terminie, zadłużenie zostanie postawione w stan wymagalności. W ocenie Sądu drugiej instancji, taki sposób wypowiedzenia umowy kredytu jest sprzeczny z postanowieniami przywołanego § 13 umowy. Sformułowanie wezwania o takiej treści byłoby dopuszczalne tylko w sytuacji, w której umowa kredytu przewidywałaby taką procedurę wypowiedzenia umowy. Jednakże w przypadku, gdy umowa kredytu wyraźnie wskazywała na odmienny sposób wypowiedzenia, niż ten dokonany przez Bank S.A., należy uznać, iż wypowiedzenie to było nieprawidłowe i w związku z tym nieskuteczne.

Sąd Apelacyjny podzielił również zarzuty skarżącej dotyczące niewykazania przez powoda, że dochodzone roszczenie zostało postawione w stan wymagalności, a to wobec braku dowodu doręczenia pozwanej przedmiotowego wypowiedzenia. Powód nie tylko nie załączył dowodu doręczenia pozwanej tego wypowiedzenia, ale nawet nie przedstawił dowodu jego nadania listem poleconym. Nie wiadomo, czy przesyłka została wysłana na właściwy adres, a jeżeli tak, to czy była prawidłowo awizowana. Powyższe sprawia - w świetle twierdzeń pozwanej, która konsekwentnie wskazywała, że nie otrzymała rzeczonego wypowiedzenia - że brak jest dowodu na jego skuteczne doręczenie, a tym samym, że rozpoczął bieg

30 dniowy termin wypowiedzenia. Strony nie ustaliły też w umowie, że niepodjęcie korespondencji pod wskazanym przez pozwaną adresem powinno być uznawane za jej doręczenie.

Sąd drugiej instancji uznał, że badając skuteczność wypowiedzenia umowy kredytu nie można powoływać się na wystawiony przez Bank S.A bankowy tytuł egzekucyjny. Dokument ten, stanowiący oświadczenie powoda, sam w sobie nie stanowi dowodu skutecznego wypowiedzenia umowy kredytu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, niezasadne jest również stanowisko, że o skuteczności wypowiedzenia umowy kredytowej świadczyć ma propozycja ugody, wystosowana przez pozwaną. W ocenie Sądu, z przedmiotowego pisma wynika jedynie, że pozwana z uwagi na zadłużenie powstałe w spłacie kredytu, wносиła o umożliwienie jej dobrowolnej spłaty powstałych zaległości na nowych warunkach. W piśmie tym nie odniosła się do wypowiedzenia umowy kredytu, a jego treść nie wskazuje, by pozwana miała świadomość, że pierwotny wierzyciel wypowiedział łączącą strony umowę kredytu.

Powyższe orzeczenie zaskarżył skargą kasacyjną powód, zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym do dnia 9 grudnia 2012 r.; jednolity tekst Dz. U. z 2002 r., Nr 72, poz. 665 ze zm. - dalej: „prawo bankowe”), przez ich niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy, skutkujące błędną wykładnią postanowień przedmiotowej umowy kredytu, prowadzącą następnie do wniosku, że kredytodawca był uprawniony do wypowiedzenia umowy i postawienia całej należności w stan wymagalności dopiero po uprzednim wezwaniu kredytobiorcy do zapłaty i po upływie terminu wyznaczonego w tym wezwaniu, podczas gdy prawidłowa wykładnia § 13 pkt 6 w zw. z § 9 pkt 2 umowy kredytu powinna prowadzić do wniosku, iż sam fakt zaprzestania spłaty kredytu uprawniał kredytodawcę do złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 56 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. i w zw. z art. 75 ust. 1 prawa bankowego przez ich niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy, skutkujące uznaniem, że czynność prawna wierzyciela w postaci złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu rzeczowej umowy

kredytu, dokonana bez uprzedniego wezwania kredytobiorcy do zapłaty, była bezskuteczna i nie mogła doprowadzić do postawienia całej należności w stan wymagalności, podczas gdy treść złożonego oświadczenia o wypowiedzeniu, treść obowiązujących przepisów oraz treść postanowień umowy wskazują w sposób jednoznaczny, że brak wcześniejszego wezwania do zapłaty nie prowadzi do bezskuteczności oświadczenia o wypowiedzeniu;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 65 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy, skutkujące błędną wykładnią oświadczenia kredytobiorcy z 25 sierpnia 2014 r. i przyjęciem, że oferta zawarcia ugody, regulującej spłatę zobowiązania, po sporządzeniu przez kredytodawcę pisma zawierającego wypowiedzenie umowy kredytu, po wystawieniu przez kredytodawcę bankowego tytułu egzekucyjnego oraz po wydaniu postanowienia o nadaniu bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, nie dotyczyło spłaty zobowiązania postawionego w całości w stan wymagalności, podczas gdy całokształt okoliczności sprawy przemawia za przyjęciem, że oferta kredytobiorcy związana była z wymagalnością roszczeń kredytodawcy z tytułu przedmiotowej umowy kredytu;

4. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 60 k.c. w zw. z art. 61 § 1 k.c. w zw. z art. 509 § 2 k.c. przez ich niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy, skutkujące brakiem uznania, że samo doręczenie pozwanej odpisu pozwu o zapłatę złożonego przez nabywcę wierzytelności może stanowić skuteczne wypowiedzenie umowy kredytu, które prowadzi do postawienia w stan wymagalności całej należności, podczas gdy na nabywcę wierzytelności przechodzą również uprawnienia kształtujące, zaś złożenie pozwu o zapłatę stanowi jednoznaczną manifestację woli postawienia należności w stan wymagalności;

5. naruszenie przepisu postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 316 § 1 k.p.c. przez uznanie, że roszczenia powoda nie zasługują na uwzględnienie z uwagi na brak postawienia całej należności w stan wymagalności, w sytuacji gdy w dniu zamknięcia rozprawy jego roszczenia były w całości wymagalne, czy to w związku ze złożeniem oświadczenia

o wypowiedzeniu umowy przez kredytodawcę, czy też ewentualnie w związku z doręczeniem pozwanej odpisu pozwu o zapłatę.

We wnioskach powód domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie przypomnienia wymaga, że zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z kolei zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw.

Nieuzasadnione okazały się zarzuty wskazane w punktach: 1 i 2 petitum skargi kasacyjnej. Wynik dokonanej wykładni poszczególnych postanowień przedmiotowej umowy kredytowej prowadzi do wniosku, że jej wypowiedzenie ze względu na niewywiązywanie się przez pozwaną z zobowiązania, powinno przebiegać dwuetapowo. Po pierwsze, powinno być wystosowane wezwanie do zapłaty ze wskazaniem odpowiedniego terminu oraz rygoru w postaci wypowiedzenia umowy. Po drugie, w przypadku braku reakcji na powyższe wezwanie, powinno nastąpić wypowiedzenie umowy. W okolicznościach niniejszej sprawy, zabrakło ze strony cedenta wezwania do zapłaty pozwanej przed skierowaniem do niej pisma z 9 sierpnia 2012 r., zawierającego wypowiedzenie umowy. Nadto aktualne pozostaje stanowisko Sądu drugiej instancji - niezakwestionowane skutecznie w skardze kasacyjnej - że zachodzą poważne wątpliwości w zakresie skuteczności doręczenia pozwanej tego pisma.

Zgodnie z art. 75 ust. 1 prawa bankowego w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu albo w razie utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej bank może obniżyć kwotę przyznanego kredytu albo wypowiedzieć umowę kredytu.

W judykaturze przyjmuje się, że przesłanka naruszenia „warunków udzielenia kredytu” powinna być rozumiana szeroko jako obejmująca wszelkie wypadki naruszenia umowy kredytu, w tym również naruszenie przez kredytobiorcę obowiązku terminowej spłaty należnych rat. Warunkiem udzielenia kredytu jest

wszakże nie tylko spełnienie przez kredytobiorcę określonych przesłanek na chwilę podejmowania przez bank w tym przedmiocie stosownej decyzji, lecz również wymogów gwarantujących należyte wykonanie zawartej umowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 23 maja 2013 r., IV CSK 679/12, niepubl.).

Zatem w świetle zaprezentowanej wykładni pozwana, nie dokonując terminowej spłaty rat udzielonego kredytu, co do zasady dała cedentowi podstawę do wypowiedzenia umowy. Jednakże wskazano, że przesłanka naruszenia "warunków udzielenia kredytu" powinna być rozumiana szeroko jako obejmująca wszelkie wypadki naruszenia umowy kredytu. Wobec tego w każdym przypadku, w pierwszym rzędzie, należy sięgnąć do treści umowy i przyporządkować kredytobiorcy ewentualne jej naruszenie. W kontekście analizowanego problemu pozwana naruszyłaby umowę kredytu, nie reagując na wezwanie ze strony banku do spełnienia świadczenia w odpowiednim terminie, pod rygorem wypowiedzenia umowy. Strony bowiem umówiły się, że w przypadku braku terminowych spłat, bank wystąpi z odpowiednim wezwaniem, a po bezskutecznym upływie określonego terminu wypowie umowę kredytu.

W rezultacie zarzut naruszenia art. 75 ust. 1 prawa bankowego również okazał się nieuzasadniony.

Chybiony okazał się także zarzut zawarty w punkcie 3 petitum skargi kasacyjnej. Dwuetapowości wypowiedzenia umowy kredytowej nie można zastępować pismami kierowanymi przez pozwaną do cedenta, tym bardziej, że treść tych pism nie daje jednoznacznych podstaw do twierdzenia, że dłużniczka była wezwana do spełniania świadczenia w określonym terminie, pod rygorem wypowiedzenia umowy, i że wypowiedziano jej rzeczoną umowę.

W rozpoznawanej sprawie główną, a zarazem sporną kwestią była wymagalność dochodzonych przez cesjonariusza roszczeń. Innymi słowy, analizy wymaga problem, czy w okolicznościach tego przypadku zaistniała sytuacja, w której powód może skutecznie dochodzić przed sądem zaspokojenia wierzytelności nabytej na podstawie umowy cesji z 16 grudnia 2014 r.

Należy zauważyć, że istotą wykonania umowy kredytowej jest cykliczna spłata określonych świadczeń. Każda rata kredytu staje się wymagalna

w określonym dniu - na ogół - danego miesiąca. W tym wypadku skutek ten następuje automatycznie, na podstawie określonych rozwiązań zawartych w umowie kredytu. W konsekwencji, jeżeli przyjąć za słuszny wywód Sądu ad quem, że analizowane powyżej wypowiedzenie umowy nie było skuteczne, to część zobowiązania pozwanej i tak stała się wymagalna, ze względu na brak spłaty poszczególnych rat kredytowych w odpowiednich terminach, wynikających z treści umowy.

W rezultacie okoliczność ta dawała podstawę do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji bowiem nie dokonał analizy wskazanej sytuacji.

Ponadto przypomnienia wymaga, że zgodnie z art. 509 § 2 k.c. wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki.

Trafnie wskazuje się w nauce prawa, że wraz z przelewaną wierzytelnością na cesjonariusza przechodzą poza tym inne uprawnienia (elementy kształtujące sytuację wierzyciela), których źródłem są dodatkowe zastrzeżenia umowne lub ustawa (np. wypływające z umownego prawa odstąpienia, zadatku czy też kary umownej). Cesjonariusz uprawniony będzie zatem do skorzystania z przysługujących dotychczas cedentowi uprawnień kształtujących, takich jak odstąpienie lub wypowiedzenie umowy; nabędzie także prawo do żądania kary umownej.

Jednocześnie słusznie podkreśla się, że zgodnie z art. 509 § 2 k.c., do przeniesienia na cesjonariusza uprawnień związanych z daną wierzytelnością dochodzi ipso iure, bez konieczności wskazywania przez strony w umowie przelewu, które z nich przejdą na cesjonariusza. Jedynie wówczas, gdy celem stron jest wyłączenie mechanizmu automatycznego przeniesienia na nabywcę dodatkowych uprawnień związanych z wierzytelnością, strony powinny takowe zastrzeżenia poczynić.

W niniejszej sprawie brak jest wyłączenia w umowie przelewu z 16 grudnia 2014 r. uprawnienia prawokształtującego w postaci wypowiedzenia umowy. Zatem, co do zasady, cesjonariusz może z tego uprawnienia skorzystać na warunkach

wynikających z umowy kredytu. Nie ma tu znaczenia dla skuteczności przelewu oświadczenie cedenta, że zbywana wierzytelność jest wymagalna. Przedmiotem cesji bowiem może być również wierzytelność niewymagalna.

W konsekwencji, przedmiotem analizy Sądów meriti powinny być również pisma kierowane do pozwanej przez cesjonariusza oraz podejmowane przez niego czynności, jak chociażby wniesienie pozwu w niniejszej sprawie, w celu wyjaśnienia - nie przesądzając w żadnej mierze wyniku - istnienia ewentualnych przesłanek wypowiedzenia umowy.

W rezultacie, co do zasady, trafne okazały się zarzuty zawarte w punktach: 4 i 5 petitum skargi kasacyjnej.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.

[as]

r.g.